

Điều chỉnh cơ cấu cây trồng ở ĐBSCL Phát huy “tam nông” hiệu quả

* Thanh Long

Bài cuối: Chuyển đổi như thế nào?

Câu chuyện hiệu quả trong sản xuất nông nghiệp nói chung và ngành trồng trọt nói riêng luôn thời sự, bởi nó liên quan trực tiếp đến đời sống của hơn 70% dân số vùng nông thôn. Vừa đảm bảo an ninh lương thực quốc gia, vừa nâng cao thu nhập cho người nông dân, không gì khác hơn là phải tăng giá trị và hiệu quả trên đơn vị diện tích. Câu trả lời cho vấn đề trồng cây gì, nuôi con gì, thực hiện như thế nào... chỉ thỏa đáng khi thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp.

Cần bước đi chắc chắn, hiệu quả

Điều chỉnh tỷ trọng nội ngành, tăng tỷ trọng trong chăn nuôi, hoa kiểng... là một trong những nội dung của tỉnh Đồng Tháp trong tái cơ cấu ngành nông nghiệp. Trong ảnh: Trồng hoa kiểng ở làng hoa Sa Đéc, tỉnh Đồng Tháp.

Ảnh: T.LONG

phong trào khiến tình trạng nên trở khó kiểm soát hơn" – ông Nguyễn Văn Liêm thẳng thắn nhìn nhận.

Ông Nguyễn Văn Liêm, Phó Giám đốc Sở NN&PTNT tỉnh Vĩnh Long, đề xuất: Đối với những vùng đất trồng lúa, nếu năng suất vụ hè thu dưới 4 tấn/ha và vụ đông xuân dưới 5 tấn/ha, nông dân nên mạnh dạn chuyển đổi cây trồng, vật nuôi khác. Nhưng lưu ý: cây, con chuyển đổi phải thích nghi với điều kiện tự nhiên và người trồng phải am hiểu nhất định. Tuyệt đối không chuyển đổi một cách ồ ạt vì cái lợi trước mắt. Nếu làm như vậy sẽ gây nên tình trạng "dội chợ", sẽ rớt giá. Cây khoai lang Bình Tân là một ví dụ. Thập niên 90 của thế kỷ trước, vùng Tân Quới, Tân Lược... thuộc huyện Bình Tân có hàng ngàn ha trồng mè, đậu nành... Đầu những năm 2000, người dân chuyển dần sang trồng khoai lang và đến năm 2010-2011 diện tích tăng đột biến. "Phát triển quá ồ ạt, không định hướng trước khiến giá khoai sứt giảm trầm trọng. Đỉnh điểm là cuối năm 2012 và đầu năm 2013 người trồng khoai lỗ, thậm chí khoai không bán được. Trách nhiệm này một phần thuộc về người dân vì chính quyền đã nhắc nhở, khuyến cáo nhưng người dân vẫn phát triển diện tích trồng quá nóng. Mặt khác, chính quyền địa phương quản lý khá lỏng lẻo, thậm chí có trường hợp cán bộ địa phương... thuê đất chạy theo

Theo Cục Trồng trọt, Bộ NN&PTNT, lợi thế của vùng ĐBSCL là sản xuất lúa hàng hóa cho tiêu dùng trong nước và xuất khẩu. Định hướng chuyển đổi, ĐBSCL ổn định diện tích đất lúa tưới tiêu chủ động để sản xuất 2 vụ lúa ăn chắc. ĐBSCL có khả năng phát triển diện tích trồng bắp lai lên đến 100.000ha, 350.000ha đậu nành. Mỗi năm cung cấp khoảng 700.000 tấn đậu nành và 550.000 tấn bắp cho nhu cầu tiêu dùng, chế biến thực phẩm và thức ăn chăn nuôi... Thị trường tiêu thụ 2 sản phẩm cây trồng trên rất dồi dào. Vấn đề đặt ra, phải bố trí mùa vụ như thế nào để

đảm bảo việc chuyển đổi mang lại hiệu quả kinh tế? Theo Cục Trồng trọt, nông dân ĐBSCL có tập quán và có kinh nghiệm về kỹ thuật trồng đậu nành luân canh với lúa. Xét về cơ cấu mùa vụ, cây đậu nành có thể trồng được quanh năm. Nông dân sản xuất theo mô hình 2 lúa -1 màu nên trồng đậu nành vào vụ xuân hè, tiếp ngay sau vụ lúa đông xuân nên chọn các giống ngắn ngày để rút ngắn thời gian canh tác, tránh nắng hạn vào cuối vụ. Cách làm này không chỉ giúp tăng thu nhập, lợi nhuận cho nông dân mà còn giúp cắt đứt nguồn lây lan của dịch bệnh trên lúa, hạn chế cỏ dại, cải tạo các đặc tính sinh hóa của đất trong hệ thống luân canh... Cây bắp là một trong những lợi thế của vùng ĐBSCL, cần chú trọng mở rộng diện tích bắp vụ xuân hè trên đất lúa năng suất thấp và điều kiện nguồn nước tưới khó khăn, trồng lúa kém hiệu quả.

Tuy nhiên, PGS.TS Mai Thành Phụng, Trung tâm Khuyến nông Quốc gia, khuyến cáo: "Bắp, đậu nành trong nước làm ra giá thành cao hơn giá nhập là không thể bền vững". Ông Nguyễn Thành Tài, Phó Giám đốc Sở NN&PTNT tỉnh Đồng Tháp, đề xuất: Trung ương cần hỗ trợ kinh phí cho địa phương trong đầu tư cơ sở hạ tầng, giao thông, trạm bơm điện cho những vùng sản xuất cây hoa màu, nhất là việc tiêu thoát nước trong mùa mưa lũ. Bộ NN&PTNT cần sớm đưa giống cây chuyển gen (bắp, đậu nành) có năng suất cao và kháng được sâu bệnh, giúp nông dân nâng cao năng suất. Các ngành chức năng cần sớm hoàn chỉnh máy gặt đập liên hợp thu hoạch đậu nành, máy tuốt hạt bắp... kết hợp nghiên cứu tìm ra loại giống phù hợp với việc thu hoạch bằng máy. Làm được những vấn đề này sẽ là giải pháp hữu hiệu trong việc giảm giá thành sản xuất và tăng khả năng cạnh tranh của cây hoa màu nâng cao thu nhập cho người nông dân.

Liên kết cấp vùng – chìa khóa để phát triển

Nhiều năm nay, ở huyện Cờ Đỏ, TP Cần Thơ có mô hình nuôi lươn, nuôi ếch của nông dân gắn kết với Siêu thị Metro rất thành công. Ông Trần Ngọc Thành ở ấp Thạnh Phước, xã Thạnh Phú, cho biết: "Nuôi lươn cho Siêu thị Metro phải thực hiện rất gắt gao về kỹ thuật: ghi chép cho lươn ăn gì, lượng thức ăn bao nhiêu, thuốc thú y sử dụng... trong suốt quá trình nuôi (tiêu chuẩn MetroGap). Nhưng, bù lại đầu ra của con lươn ổn định, người nuôi không phải nơm nớp lo sợ giá cả thị trường lên xuống thất thường". Từ thực tiễn công tác quản lý, ông Lâm Minh Trí, Trưởng phòng NN&PTNT huyện Cờ Đỏ, TP Cần Thơ, thẳng thắn nhìn nhận: "Chính quyền địa phương không dám khuyến cáo nông dân nên chuyển đổi trồng cây gì, nuôi con gì có hiệu quả kinh tế cao khi chưa tạo được gắn kết với doanh nghiệp; cũng không dám "hứa" với doanh nghiệp khi chưa chuẩn bị được vùng nguyên liệu, tập huấn kỹ thuật về cây trồng, vật nuôi một cách bài bản cho người nông dân khi doanh nghiệp có nhu cầu ". Thực tế, tại huyện Cờ Đỏ, mô hình nuôi cá (cá chép, cá mè,...) mùa lũ trên ruộng lúa phát triển rất mạnh nhưng chỉ tiêu thụ thông qua thương lái địa phương hoặc các tỉnh lân cận vùng ĐBSCL. Vì thế, có những năm, khi vào đợt thu hoạch rộ, giá cá chỉ còn vài ngàn đồng/kg... Cũng có nhiều doanh nghiệp đến Cờ Đỏ yêu cầu cung cấp rau ăn lá, rau ăn trái... với đầu ra ổn định và giá cả đảm bảo có lời cho nông dân. Tuy nhiên, người dân không thể đáp ứng với số lượng lớn, liên tục, hoặc chất lượng nông sản chưa đáp ứng nhu cầu...

Đẩy nhanh tiến độ chuyển đổi cơ cấu cây trồng ở vùng ĐBSCL, cách tốt nhất là triển khai thí điểm tiến tới nhân rộng mô hình "cánh đồng lớn" trên cây lúa áp dụng cho hoa màu, cây ăn trái, thủy sản. Với mô hình này, vật tư đầu vào, sản phẩm đầu ra đều được kiểm soát. Nông dân biết sản xuất ra cái gì cung cấp cho doanh nghiệp và doanh nghiệp biết định hướng cho nông dân sản xuất cái gì phục vụ chiến lược phát triển. Theo ông Nguyễn Văn Liêm, Phó Giám đốc Sở NN&PTNT tỉnh Vĩnh Long, phải thực hiện liên kết để hình thành những vùng sản xuất nông nghiệp chuyên canh, áp dụng các quy trình sản xuất tiên tiến theo tiêu chuẩn GlobalGAP, VietGAP vào sản xuất. Như vậy có thể cơ giới hóa sản xuất, hình thành vùng sản xuất nông

ng nghiệp có khả năng cạnh tranh, phát triển nông nghiệp theo hướng sản xuất hàng hóa có số lượng lớn, chất lượng đồng đều, đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm. Nhưng, vấn đề tiên quyết chính là thực hiện tốt khâu quy hoạch và quản lý quy hoạch về nông nghiệp nói chung và trồng trọt nói riêng, không để người dân làm ăn tự phát. Vấn đề quy hoạch phải phù hợp với điều kiện canh tác, thổ nhưỡng của từng vùng để trên cơ sở đó địa phương quy hoạch chi tiết cơ cấu cây trồng, vật nuôi phù hợp.

Trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế ngày càng sâu rộng, việc liên kết không chỉ đơn thuần đảm bảo đầu ra cho sản phẩm nông nghiệp mà còn thực hiện liên kết vùng. Chuyển dịch cơ cấu kinh tế, trong đó có chuyển đổi cơ cấu cây trồng, cần nhìn ở quy mô nền kinh tế quốc gia, chứ không phải theo ranh giới hành chính tỉnh hay huyện. Vấn đề này liên quan đến việc đổi mới tư duy về chức năng kinh tế của chính quyền địa phương trong điều kiện kinh tế thị trường. Ở những địa bàn có tiềm năng lớn như ĐBSCL cần xây dựng các tiểu vùng sản xuất phù hợp với lợi thế tự nhiên mà không tùy thuộc "cơ cấu kinh tế tỉnh". Nhiều địa phương cũng cho rằng đã đến lúc không phải chỉ phát triển trong nội bộ tỉnh, nội bộ ngành mà phải phát triển theo lợi thế so sánh của từng địa phương. Nếu không có sự liên kết sẽ dễ dẫn đến sự xung đột lợi ích giữa các địa phương. Theo ông Phạm Văn Quỳnh, Giám đốc Sở NN&PTNT TP Cần Thơ, để các địa phương vùng ĐBSCL liên kết, cùng phát triển, cần phát huy mạnh mẽ vai trò chỉ đạo của Ban chỉ đạo Tây Nam bộ, sự hỗ trợ của các viện trường về mặt kỹ thuật và vai trò của các doanh nghiệp, hiệp hội doanh nghiệp, hiệp hội ngành nghề.

Chuẩn bị cho giai đoạn mới

Ngày 10-6-2013, Thủ tướng Chính phủ ban hành Quyết định số 899/QĐ-TTg phê duyệt Đề án tái cơ cấu ngành nông nghiệp theo hướng nâng cao giá trị gia tăng và phát triển bền vững. Đề án này cũng nhằm thực hiện có hiệu quả Nghị quyết số 26-NQ/TW ngày 5-8-2008, Hội nghị lần thứ VII Ban Chấp hành Trung ương khóa X về "tam nông".

Đồng Tháp là một trong những địa phương đi đầu tái cơ cấu ngành nông nghiệp đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030. Theo ông Lê Minh Hoan, Chủ tịch UBND tỉnh Đồng Tháp, mục tiêu, nhiệm vụ đề án tập trung vào 6 nội dung chính. Đó là: Điều chỉnh tỷ trọng nội ngành, tăng tỷ trọng trong chăn nuôi, hoa kiểng; điều chỉnh tỷ trọng ngành thủy sản, tăng tỷ trọng nuôi tôm càng xanh, cá đồng. Xây dựng chuỗi giá trị cho từng loại sản phẩm, gắn tổ chức lại từng ngành hàng nông sản; lấy thị trường thông qua doanh nghiệp làm định hướng quy hoạch sản phẩm nông nghiệp và tổ chức sản xuất (gắn "câu" vào "cung"). Xây dựng vùng nguyên liệu tập trung với mô hình "cánh đồng liên kết", "vườn cây liên kết", "ao cá liên kết", "vùng màu liên kết"... Phát triển các mô hình kinh tế hợp tác trong từng vùng nguyên liệu tập trung; tổ chức lại sản xuất gắn với mô hình tổ chức đời sống dân cư, hoạt động của hệ thống chính trị. Tiếp tục hoàn thiện hệ thống hạ tầng nông nghiệp, nông thôn, tập trung hạ tầng phục vụ sản xuất: lò sấy, kho trữ, công trình bảo quản sau thu hoạch. Phân bổ lại lực lượng lao động nông thôn, bao gồm lao động nông nghiệp và phi nông nghiệp gắn với đào tạo, huấn luyện nghề.

TP Cần Thơ cũng đã và đang tiến hành các bước tái cơ cấu ngành nông nghiệp đến năm 2020. Ông Phạm Văn Quỳnh, Giám đốc Sở NN&PTNT thành phố, cho biết: Thành phố xây dựng nền nông nghiệp đô thị sinh thái theo hướng hiện đại, phát triển mạnh công nghiệp chế biến và ngành nghề nông thôn. Đẩy mạnh chuyển dịch cơ cấu và công nghiệp hóa, hiện đại hóa ngành nông nghiệp theo hướng nông nghiệp đô thị, gắn sản xuất với chế biến, đáp ứng nhu cầu thị trường; đẩy mạnh ứng dụng công nghệ sinh học, phát triển giống cây trồng, vật nuôi và thủy sản chất lượng cao đáp ứng nhu cầu cho khu vực. Phát triển mô hình sản xuất nông nghiệp và ngành nghề

nông thôn kết hợp với dịch vụ phục vụ nhu cầu du lịch, giải trí, các loại hình tổ chức sản xuất hiện đại, tập trung có quy mô lớn (kinh tế trang trại, kinh tế hợp tác, làng nghề...), nhân rộng các mô hình sản xuất kinh doanh có hiệu quả kinh tế cao... Thành phố sẽ chuyển dịch hiệu quả cơ cấu rau màu, cây công nghiệp ngắn ngày theo hướng gia tăng diện tích, năng suất và sản lượng. Xây dựng vùng sản xuất rau an toàn theo quy trình VietGAP, có nhãn hiệu theo quy hoạch. Tập trung phát triển những loại cây có giá trị kinh tế cao và mang tính đặc trưng của vùng như cam mật, bưởi Năm roi, dâu Hạ châu, xoài Sông Hậu (cát Hòa Lộc)... áp dụng quy trình VietGAP trong thâm canh cây ăn trái; xây dựng mô hình liên kết vùng khai thác dịch vụ du lịch sinh thái...

* * *

Tái cơ cấu nông nghiệp nói chung và ngành trồng trọt nói riêng tất yếu sẽ phải quy hoạch lại các vùng sản xuất nông nghiệp. Tuy nhiên, không thể tiếp tục tư duy và cách làm quy hoạch theo kiểu cũ: sản xuất ra hàng hóa rồi mới tìm thị trường để tiêu thụ. Đó là sự cắt khúc giữa sản xuất (nguồn cung) và tiêu thụ (nguồn cầu). Quy hoạch phải theo tín hiệu của thị trường, ngay khi quy hoạch đã tính đến hình thức hợp tác trong sản xuất và định hướng thị trường tiêu thụ. Quy hoạch sản xuất nông nghiệp không chỉ là xác định quy mô nuôi trồng, mà phải trả lời được các câu hỏi: trồng cây gì, trồng bao nhiêu, bán ở đâu và bán như thế nào. Vì vậy, việc tái cơ cấu ngành nông nghiệp, chuyển đổi cơ cấu cây trồng dựa trên thành công bước đầu của mô hình "cánh đồng liên kết" như hiện nay một cách sáng tạo và hiệu quả, có lộ trình từng bước, từ thấp đến cao, từ nhận thức đến hành động sẽ là lời giải đúng cho bài toán nâng cao hiệu quả sản xuất trên đơn vị diện tích, nâng cao thu nhập cho nông dân, phát triển nông nghiệp, nông thôn.